Խմբագրոյ իչին սէնէվի գրյմէթի 8 մէճիտ.
6 այլըգ 4 »
3 այլըգ 2 »

Թաշրալար իչին բոսթա իւճրէթի պիպէ օլարագ, Սէնէվի գրյ. 10 մէճիտ.
6 այլըգ 5 »
3 այլըգ 21/2 »

Խլոէն Նիւսխէմիզ սաթըլըր իքի էլի բարալըգ գայիմէյէ։

Մասիսի Էջերեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ՄԻՒՆԱՏԻՒ ԷՋԻԹԱՍ

ՀԷՂԱՐԾԷՆՊԻՀ

1878 ՕԳՈՍՏՈՍ 16 | ԱՖՐԱՆԿԱ ՕԳՈՍՏՈՍ 28

Ն. 3831

Իլանաթրն պէհէր սամ՝ըրը 1 ինճի տէֆա 3, 2 ինճի տէֆա 2, 3 ինճիւ մէ սայիր տէֆաթը իչին 1 ղր. Իլան սրբանքներ դ օնուրմաեան իլանտամ՝ըրը 5 ղ։ Մէքթուպ մէ սայիրէ, Գալաթատա Բէնճէնեանի գրաֆրանատա վագը Նումէրոյ Խան խանընատա Կարապէտ Ց. Փանոսեան յամանէ իրսալ իսթիլէճէք տիր։

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԹԷԼԷԿՐԱՖԻՅԷ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Լոնտրա, 27 օգոստ.

Մորնինկ Բոսթ տէեօր քի Իթալեա իլէ Ֆրանսա, Կուռան սինօրլարընդն Թասհիհի իչին Թէվասիւթ իտէնքէր։ Մէկքիր զաղէթանդն իլավէթէն պէեանընա կէտրէ, Ռուսիա իլէ Անգլանէա, Կուռանդն մէթալիկնի բէք տէ թէրվիճ իթմէմէքտէ օլան Ավսթրիաեը իլթիզամ իտիեօրլար իմիշ։

Սըրպիսթան, 27 օգոստ.

Հէյեէթի միւտիրան իսթիֆա իտիպ, իսթիֆասը գասալ օլունտու։

Միւսիւ Ռիսթիչ, եէնի պիր հէյեէթը միւքէլա թէքիչինէ մէմուր իտիլմիշ տիր։

ԱԺԱՆՍ ՊՕՐՏԷԱՆՕ

Վիէննա, 27 օգոստ.

Էրպասը գըեամ Պօսնա-Սարայա մաղլուպ օլարագ Սրպիա սինօրու իզէրինէ թէճէմմիւ իթմիշէր տիր։

Ավսթրիա-Մաճար իլէ Գարատաղ պէյլինէ իթթիֆագ թէկմին գըլընմիշ տըր։ Գարատաղ պէյի պիթարաֆլըղընը իսպաթ իչին, էրպասը գըեամընդն սիլահլա Գարատաղ սինօրունու կէչմէկլերինի թանհը մէմնուրիէթ ալմըշ, էվ քէնտի թօբրաղընա իլթիճա իտէն Օսմանլը էրպասը գըեամընդն նիքմէշէտ թէվգըմ իտիլմէսինի էմր իյէմիշ տիր։

ՏԱԽԻԼԻՅԷ

Վ. Է

ԽԱՐԻՃԻՅԷ

ԹԷՎՃԻՀԱԹ

Տէրիսաատէթ կէօմրիւքլէրինէ իսթիխտամ օլունան էսթիմաթէօրլար նէզարէթի, Գալաթա կէօմրիւեիւ նազըրը սապըգ Բամիզ պէեէ։

Պրուսա ըսուսմաթ նէզարէթինին իեատէթէն թէքիլյէ, Գալէսյ՝ Սուլթանի միւտիրի սապըգ Բիզա պէեէ։

Հիլալը Ահմէր ճէմիեէթի Թիւրքճէ մուհասէպէ մէմուրու հաճի Խուրշիտ էֆէնտիեէ բրիթպէյի սալիսէ։

Առանա վիլաեէթի տախիլինտէ Թարսուս գայմագամլըղը, Բազկրաս գայմագամը էսպագ Ապտիւլ Լաթիֆ պէյ էֆէնտիեէ։

Սիվաս վիլաեէթի տախիլինտէ Զիլէ գայմագամլըղը, Պէհչէնի գայմագամը սապըգ Սիւլէյման էֆէնտիեէ։

Թրապիզօն վիլաեէթի տախիլինտէ Պաֆրա գայմագամլըղը, Զարշանպա գայմագամը սապըգ Պեքիր սէլեէ։

Հալեպ վիլաեէթի տախիլինտէ Պիլան գայմագամլըղը, Ագիեէ գայմագամը սապըգ Ահմէտ սէլեէ։

Վիլաեէթի մէրքէզի տախիլինտէ Խակէնտէրուն գայմագամլըղը, Գըրտիչա գայմագամը էսպագ Մուսթաֆա Ալի սէլեէ։

Թրապիզօն վիլաեէթի տախիլինտէ Իւնիէ գայմագամլըղը, Էլպէքմալ գայմագամը սապըգ Մէհմէտ Թահիր էֆէնտիեէ։

Խուտավէնտիկար վիլաեէթի տախիլինտէ Բէյմէր Էարէ փիտ գայմագամլըղը, Պրանէ գայմագամը սապըգ Հալիլ Շահապ էֆէնտիեէ։

Թրապիզօն վիլաեէթի տախիլինտէ Զարչանպա գայմագամլըղը, Պաֆրա գայմագամը սապըգ Նաֆիզ էֆէնտիեէ։

Վիլաեէթի մէրքէզի տախիլինտէ Բէօրէյէ գայմագամլըղը, Բիքեար Հիսար գայմագամը էսպագ Հիւսէյին Հիւսնի էֆէնտիեէ թէվճիհ պույրուլմուշ տուր։

* *

Թէհրան սէֆիրի Ֆախրի պէյ էֆէնտի հազրէթլէրինէ թէպարիշէն իքինճի բրիթպէ Մէճիտի նիշանը վէրիլմիշտիր։

Տէրիսաատէթ Էրմէնի բաթրիգխանէսի մէճլիսի ճիսմանի բէյիսի վէ բաթրիգ միւսթէշարը սէրքիսդօպօս Մխիթարեան Խորէն էֆէնտիեէ իքինճի բրիթպէ Մէճիտի։

Պալաքէսէր Էրմէնի մուրախասը Տիմոթէոս էֆէնտիեէ իւչիւնճիւ բրիթպէ Մէճիտի։

Հալեպ Բում մէթրաքչիի Տրօնիսս էֆէնտիեէ իւչիւնճիւ։

Այտըն Բում բիզդօպօսու Թրասիսս էֆէնտիեէ իւչիւնճիւ։

Իսթակօթ Բում բիզդօպօսու Էֆլիմի էֆէնտիեէ իւչիւնճիւ։

Պրաուիշթա Բում բիզդօպօսու Տիոնէսիսս էֆէնտիեէ իւչիւնճիւ բրիթպէ Մէճիտի։

Սիվաս մուրախասը Պետրոս էֆէնտիեէ տէօրտիւնճիւ բրիթպէ Օսմանի Նիշանը իհսան պույրուլմուշ տուր։

* *

Մէճբուհիյնի ասքերի Շահանէ հազդարընա իպրազը ասարը ֆէտաքերի վէ մուավէնէթ իտէն հասիլէթմէնտանը նիսանէ մախսուս, վէ իւչ բրիթպէեէ միէնզասէմ օրարագ, պու ալֆա պա իրատէյի հազրէթի Բաթիշահի պիր նիշանը մասարիշան թէսսիս վէ թանզիմ, վէ նիշանը Մուավէնէթ իսմիյլէ թէվսիմ օլունմուշ, վէ Խարիվ Մըսրը ֆէխասմէթլու տէվլէթլու բաշա հազրէթլէրինին կէրէք վարիտէյի միհթէրէմլիկլէրի, վէ կէրէք հարէմի իսմէթթէվամլիկի հազարաթը թարաֆլարընտան, պիտաեէթի մուհարպէտէն պէրու, ճէնու

Իշիտիլտիկինէ կէօրէ, Ավսթրիալըլար Պօսնա Սարայը ատլօգա թահթընա ալմըշլար վէ քիմսէնէ տիշարը չըգրպ կէրմէկէ բուխսաթ վիրմէմէքտէ պուլունմուշլար տըր։

—Վաղըթտա օգունտուղունա կէօրէ, մէշհուր Գօզանլը Ահմէտ բաշա, թարաֆը խազինէյի ճէլիլէտէն միւնասիպ մաշ իլէ Տէրիսաատէթտէ իգամէթ իթմէքտէ պուլունտուղու հալտէ, Սիվաս թարաֆը-նա ազիմէթ իշին, իսթիհսալը միսսաատէ իտէրէք, վուգուս պուլան հարէքէթինտէ, Գօզան թարաֆընա կէթմիշ, վէ պաշընա թօրլատըղը պազը ավինէ իլէ, օրալարտա պիր ֆէսատ չըգարմագ գաստ վէ նիհէ-թինտէ պուլունմուշ իսէ տէ, Ատանա վա-լիսի Զիա բաշա հազրէթլէրինին հիմմէթյ-լէ ֆէսատըն էօնիւ ալընմըշ տըր։

—Տիւնքի կիւն ժէնէրալ Ագսպէկէֆէր-քեանը հարպըյլա պէրաբէր, Ֆուատ բա-շա հազրէթլէրինին իգամէթկեահլարընա կիտիպ, գահվալթը իթմիշ տիր։

Գու գահվալթըտա թահիր վէ Նաքիր բաշա իլէ Պէտրի պէյ էֆէնտի պուլուն-մուշլար տըր։

—Իրան սէֆիրի քէպիրի Մօհսին խան հազրէթլէրի, տիւնքի կիւն էլչիտէյի ըս-մէեէլէրինի վէ նիշանլարընը լապիս վէ հա-միլ օլարագ, վիւքէյայի ֆիլսամ հազրա-թընա վիրմիթա իեաուէսի զըմընտա, Պա-պը սէրասքէրիեէ, Թէրսանէյի ամիրէեէ, վէ Մալիեէ, վէ Էվգաֆ, վէ Մէարիֆ, վէ Թիճարէթ Նէզարէթի ճէլիլէլէրի տայիրէլ-էրինէ ազիմէթ պուեուրմուշլար տըր։

—Կիրիտ ճէզիրէսինտէն պիր խայլի ի-սլամ ֆամիլեաները, Տէրիսաատէթ վէ Իզ-միտ վէ Թարապուլուսը զարպա հիճրէթ էյլէմիշլէր տիր։

—Ֆար տիւ Պօսֆօրընը պէեանընա կէօրէ, վէրկինին սուրէթը իսթիհսալի իլէ մէհա-քիմ վէ զապըթա հազգընտա Լօնտրատան պիր իսլահաթ լայիհասը վասը օլմուշ, վէ եազընտա մէճլիսի խասսա մէվզըյ մի-զաքէրէեէ ալընմազագ իմիշ։

—Մէզքիւր զաչէթատա օգունտուղունա կէօրէ, Պէյ օղլունտա մատամ Թէսիէնին, խանէսինտէ վուգու պուլան պիր խըրսըզ-ըզը թահզիգ իշին, ճէլսլ իթտիյի զա-պթիէլէրտէն պիրի, մէզպուրէնին խանէ-սինտէն պիր էլմաս քիւբէսինի չալմըշ տըր։

—Պուլղարիսթան գօմիսէրի բրէնս Գօր-սագօֆ, կէչէն բէնճէնպիհ կիւնիւ Տէրիսա-ատէթէ կէլմիշ տիր։

—Ամիրալ Հօրնպի մատամաը իլէ քէրի-մէլէրի, պու տէֆա Սալամիս վարօրու իլէ Լօնտրատան Պէօյիւք տաաեա կէլմիշլէրտիր։

—Տիւն ազչամ, Աչիլ նամ ինկիլիզ զըրհ-ըլըընդն գօմանտանը վէ զապիթան, թա-րաֆընտան, Ատալարլա Պօղազ իլի վէ Պէյ օղլունտա պուլունան միլթպէկը ֆա-միլեաներա պէօյիւք պիր սուարէ իթա օ-լունմուշ տըր։

—Հէրիքէտ վագը իրէք ֆապրիգայը հիմաեունու կէչէն ճումա կիւնիւ միհ-թէրէք օլմուշ տուր։

—Պէյօղլուտա Էվին ճամիսի մահէլլէ-սինտէ պուլունան պիր դուեուտան կէչէն կիւն իքի ինսան նաչը չըգարըլըպ, պուն-լարընը Եունան թէպասընտան իքի քիլինին նաչը օլտուղու անլաշըլմըշ տըր։

Պու պիչարէլէր, դաղաէն մէզքիւր դու-եուեա տիւշմիւշլէր, վէ եախսա դամլ օ-լունարագ օրաեա մը աթըլմըշլար, հէնուզ մալիմ տէյիլ տիր։

Մէմուլ խէրիդքի բօլս թարաֆընտան գաթիլլէրին էլէ կէչիրիլմէսի իշին թէհար-իեաթը լազըմ իլա խիրիպ, նէթիճէսի Քամալիք էքի զըզդարընտաշլարը օլ տէհ-չէթլու զաթիլ նէթիճէսինտէն տահա գի-եատէ սուրէթը մահզուզէտ օլուր։ Նա-սրլ քի մալիմ տիր, Քամալիք զըզդարըն-տաշլարընը էշաիրէնէր չիմալ եէ գատար ճէզա կէօրմէտիլէր, վէ պունտան պէօյէ կէօրէճէքլէրի տէ եօգ տուր։

(Խթանպոլ)

ՊԷՐԼԻՆ ԳՕՆԿՐԷՍԻՆԻՆ ԲՐՕԹՕԳՕԼԱՐԸ

Եէոէնէ Բրօնէ։

1878 սէնէսի յունիս 26 իճթիմաը

(Մանպուէնին 3829 ո նճու նիւմրօ-սունտան պազըյյէ։)

Պարոն տը Հայմէրլէ, պու թատիլաթը պէր վէճճի տթի պէեան իտը։

Եէոէնճի մատամէ Ի վէ Զինճի Ֆըզրա-լար իպգա իսիրմիշ տիր։ Յիւնճիւ Ֆըզրա չէպյլ եազըլաճագ տըր։ «Պուլղարիսթան միթէպէրատընտան միրիքէպ պիր մէճ-լիս Թրնովատա թօրլանըպ, բրէն, ին-թիխապընտան էվվէլ, իտարէյի միւագ-պէյէնին սուրէթի Ի էչքիլինէ տայ պիր նիզամնամէ թանզիմ իտէճէք տիր։ Էօր-տիւնճիւ Ֆըզրա իպգա իսիրմիշ ուպ, պու Ֆըզրատան անճագ Քուչօ-Վլղար լուղէթլէրի գալտըրըլմըշ տըր։ Յինճի Ֆըզրա պիւթիւն պիւթիւն գալտըրըպ եէրինէ աթիտէքի Ֆըզրա կէչիրիլտիր։ «Եէնի իտարէ իճրայի մէմուրիեէթտէնէ տէկին Պուլղարիսթանը իտարէյի մու-վագգաթասը, պիր Բուս գօմիսէրին թահթը նէզարէթինտէ պուլունճաճաը։ Պիր Օսմանլը գօմիսէրի, վէ տիւէլլայի-րէ թարաֆընտան խասսէթէն վէքիլայ-էին իսիրէն գօնսօլօսլար, էշ պու իսրէյի մուվագգաթանը իճրասընա նէզարթ էյ-լէմէք իւզրէ Բուս գօմիսէրինէ մուէնէթ իթմէեէ մէմուր օլաճագ տըրլար։

«Վէքիլ թայեին օլունան գօնսօլար պէյնինտէ իսթիլաֆ զուհուրի թգտի-րինտէ, էքսէրիեէթին գարարընա ուրա-ճաաթ օլունճագ, վէ չու էքսէրիեթ ի-լէ Բուս գօմիսէրի միանէսինտէ միւաեէ-նէթի էֆքեար զուհուրի թագտիրնտէ, Տէրիսաատէթտէ տէվլէթլէրին սիֆրատը գօնֆէրանսա թօրլանըպ մէսէլէյի սլլ ի-տէճէքլէր։

«Բրէնս Լենթիսապ վէ թայեին ղուն-տուգտա, եէնի իտարէ մէվզըյի էրաեէ վագ օլունճագ, վէ Պուլղարիսթան էլ-տի մըսթարիեէթինէ թէմամիյլէ նալ օլ-մաեա պաչլաեաճագ տըր։

«Միւսալէհանընը ագտընը միթէզըպ, չարգի Բումէլինին թէչքիլի, վէ պու թէչ-քիլաթըն խիթամընա գատար վիլիեէթը մէզքիւրէնին մայիեէճէ իտարէսի իչին պիր Էյրօբա գօմիսիօնու թայեին գըլընճագ տըր։»

Գօնթ Շուվալօֆ, տիւնքի իճթիմատա ուզունճա թահթը միւպահասաեա ալընան պիր մատտէ հազգընտա տէվլէթլէր միա-նէսինտէ իթթիֆագ հուսուլէ կէլմիշ օլ-տուղունու թաստիգ իտէր։ Գօնթը միւ-շարիլէյ, Ֆըզրայի մէզքիւրէնին սիւրա-թը թահրիրինէ մէպնի տէրհալ տէրման իտէմիշ, վէ անճագ չէքլ ու սուրէթէ միւթէալլիգ օլան պազը թաստիլաթը տէր-միան իթմէք հազգընը մուհաֆազա իթ-մէքլէ իգթիֆա իթմիշ տիր։

Գ[illegible] տախի հէման այ-նի հուզուզը մուհաֆազա իթմէք չարթըյ-լա Ֆըզրայի մէզքիւրէեէ մուվաֆագաթ իտէր։

Պիւթիւն մուրախասլար Ֆըզրայի մէզ-քիւրէյի գապուլ իտիպ, գըսսա պիր միւ-պահասասէն սոնրա, պու Ֆըզրանընն, միւհագ օլտուղու պէնտին իչ նէտէն գալ-տըրըլարագ, իլէրուտէ գալէմէ ալընճագ ահտնամէտէ այրը պիր պէնտ օլմասընա գարար վիրիլիր։

Պարոն տը Հայմէրլէ, Յինճի մատտէնին սուրէթը ճէպհէտէսինի գրաաթա պաչլար։ պու մատտէնին պիրինճի Ֆըզրասը պուն-տան պէօյէ պէր վէճճի աթի օլաճագ տըր։

«Օսմանլը օրտուսու պունտան պէօյէ Պուլղարիսթանտա իգամէթ իթմէեէճէք, վէ էսքի գալէլէրին ճիւմլէսի տէ, հիւքիւ-մէթը մահէլլիէնին մասրաֆը չէպ գարըլըպ, պունլարընը Եունան թէպասընտան իքի քիլինին նաչը օլտուղու անլաշըլմըշ տըր։

Պու պիչարէլէր, դաղաէն մէզքիւր դու-եուեա տիւշմիւշլէր, վէ եախսա դամլ օ-լունարագ օրաեա մը աթըլմըշլար, հէնուզ մալիմ տէյիլ տիր։

Մէմուլ խէրիդքի բօլս թարաֆընտան գաթիլլէրին էլէ կէչիրիլմէսի իշին թէհար-իեաթը լազըմ իլա խիրիպ, նէթիճէսի Քամալիք էքի զըզդարընտաշլարը օլ տէհ-չէթլու զաթիլ նէթիճէսինտէն տահա գի-եատէ սուրէթը մահզուզէտ օլուր։ Նա-սրլ քի մալիմ տիր, Քամալիք զըզդարըն-տաշլարընը էշաիրէնէր չիմալ եէ գատար ճէզա կէօրմէտիլէր, վէ պունտան պէօյէ կէօրէճէքլէրի տէ եօգ տուր։

(Խթանպոլ)

ՄԱՀՈՒՄԻ ԳԱԶ ԵԱՆՄԱՍԸՆ

Ատամ, նէ թօհաֆ պիր վագըթտա եաշամագտաեըզ, նէ թօհաֆ պիր մէսէլէ օլտու չու մահուտ միլլէթ մէսէ-եաշամագտաեըզ, նէ թօհաֆ պիր մէսէլէ օլտու չու մահուտ միլլէթ մէսէլէսի, հէր գաֆատան պիր սէս կէլ-մէքտէ, վէ կիւնտէն կիւնէ հէմ պիզէ գարշը իզհարը հիտտէթ իտէն չօղալ-մագտա, վէ հէմ տէ հագգանիյյէթի կէօրմէյէ պաչլաեանլար արթմագտա տըր։

Մահուտ Գավգասիա մէսէլէսինտէ քիչիւք տիւշէն սէֆիլլէր, տահա հէ-նուզ ունութմաեա, վէ եիւզիւմիւզէ պագմաեա ճէսարէթ իթմէքտէյէր ի-քէն, պիրտէ արգասընտան պու եէնի քիչիւքլիւք վէ տահա պէտթէր պիր քիչիւքլիւք թօրունա տիւշմիւշլէր տիր վէ հէմտէ պունլար քիմլէ՞ր տիրլէր. եա-լընըզ տելիգանլը թագըմը, վէ չու եա պու սընքֆտան, օլանլար տէյիլ, իլլա, կէրէք երեսմլոխանլարընը, կէրէք բուհ-պանլարընը, կէրէք սահիպ ըիւթպէ վէ նուֆուզլարընը, կէրէք զէնկինլէրին, կէրէք ալիմ վէ քեամիլ թանընմըշլա-ընը, վէ կէրէք կէնճ վէ իսթիեաարլարընը էքսէրիսի տիրլէր. վէ հէմտէ քիմի ըէյ վիրէրէք, քիմի նասիհաթ վիրէրէք, քիմի չալըշարագ, վէ քիմի տախի բա-ըալար վիրէրէք. հէմ ալտանմըշլար վէ հէմտէ ալտանթմըշլար, վէ կէրչի պա-ղը զաթլար ալտանմաեըզ, ֆարդ ու ֆէհմինէ վարարագ ուեանըզ պու-լունմուշլար իսէ տէ, պիզիմ կիպի զա-զէթաճը օլմատըգլարընտան, կիզլիտէ գալմըշլար, վէ թապիաթիյէ մէյտան-տէ եալընըզ պիզ կէօրիւնմիւշիւզթիւր, վէ պիթթապի պու հալ ալտտանանլարընը, գիեատէսիյլէ կիւճլէրինէ կէթմիշ, վէ հիտտէթլէրինի մուճիպ օլմուշ տուր. չիւնքի թէրազինին պիր կէօզիւնտէ թէքմիլ քէնտիլէրի օլուպ, վէ տիկէր կէօզիւնտէ տախի եալընըզ պիզ պու-լունտուղումուզ հալտէ, կէթմիշ կէլմիշ տէ պու տէֆա տախի, պիզիմ սէօզիւ-միւզ չըգմըշ, վէ սյիզիմ թարաֆըմըզ ալընը պասմըշ, վէ հաթթա, սայիր կիզ-լիտէ պուլունան հէմէֆքեարլարըմըզ տախի մէյտանէ չըգմաեա պաչլամըշ-լար տըր։

Պու զէվալը ալտանան ատամլար, պիր վագթթ, քէնտուլէրտէն գիեատէ ճահիլ օլանլարը, «ատամ սէնտէ, պու գատար ատամ պիլմէեօր տա, եալընըզ պիր Մանզումէ՞ մի պիլեեօր» տէյէրէք գանտըրմագտա իսիրէր, հալ պու քի չիմտի պու սիլահլարընտան տախի մահ-ըում գալտըլար, չիւնքի, խալգ իշին-էէն, թէճրիպէլէր իլէ կէօզիւ վէ ֆիքրի աչըմըզ օլան նիչէ զաթլար, «եօ՛գ, արթըգ Ալլահ իշին սէօյլէմէլի, պու ատամընտա հագգը ինքեար օ-լունմագ, նէ սէօյլէեօր իսէ, հարֆը հարֆընա չըգբեօր. չու ատամ գանդի սէօյլէտիկինտէ հագգը չըգմաեըպ տա քիչիւք տիւշտիւ իսէ, սիզտէ, եա օնու կէօսթէրմէլի, վէ եախսա մահճուպիյ-յէթի զապուլ իտէրէք, սիւքիւթի իսթիեար էյլէմէլիսինիզ» տիմէքտէ տիրլէր։

Պու միլլիթիմիզ ագըալարը էֆէն-տիլէր, չիմտիտէ պաչգա պիր սիլահ,

տիյի թագտիրտէ, Գուրչունու վէ Բրիչ-թինա պէյնինտէ վագը Բրէբօլագ կէչիտի (Թախթալը խան կէչիտի) վէ Լէսգօֆչա վէ Վրանժա պէյնինտէ վագը Կրտէլիգա ճէ-զա կէչիտի հէր հալտէ Թիւրքիատա գալ-մալը տըր. չիւնքի պու կէչիտլէր, օլ վա-գըթ տէվլէթին պու թարաֆտան հուտուս-տու չըմալիէսինի թէչքիլ իտէճէք օլան Բը-ըիչթինա վէ Վրանժա սանճագլարընընն մուհաֆազասը իշին էլգէմ տիրլէր։

Իչպու թէքլիֆնամէ թապ ու թէվզի իսիլէճէք տիր։

Մէճլիս սաաթ էտէ տաղըլըը։

(Մուրախասլարընն իմզասը)

ԶԷՎԻՐ ԳԱԶ ԵԱՆՄԱՍԸՆ

Ատամ, նէ թօհաֆ պիր վագըթտա եաշամագտաեըզ, նէ թօհաֆ պիր մէ-սէլէ օլտու չու մահուտ միլլէթ մէսէ-եաշամագտաեըզ, նէ թօհաֆ պիր մէ-սէլէ օլտու չու մահուտ միլլէթ մէսէ-լէսի, հէր գաֆատան պիր սէս կէլ-մէքտէ, վէ կիւնտէն կիւնէ հէմ պիզէ գարշը իզհարը հիտտէթ իտէն չօղալ-մագտա, վէ հէմ տէ հագգանիյյէթի կէօրմէյէ պաչլաեանլար արթմագտա տըր։

Մահուտ Գավգասիա մէսէլէսինտէ քիչիւք տիւշէն սէֆիլլէր, տահա հէ-նուզ ունութմաեա, վէ եիւզիւմիւզէ պագմաեա ճէսարէթ իթմէքտէյէր ի-քէն, պիրտէ արգասընտան պու եէնի քիչիւքլիւք վէ տահա պէտթէր պիր քիչիւքլիւք թօրունա տիւշմիւշլէր տիր վէ հէմտէ պունլար քիմլէ՞ր տիրլէր. եա-լընըզ տելիգանլը թագըմը, վէ չու եա պու սընքֆտան, օլանլար տէյիլ, իլլա, կէրէք երեսմլոխանլարընը, կէրէք բուհ-պանլարընը, կէրէք սահիպ ըիւթպէ վէ նուֆուզլարընը, կէրէք զէնկինլէրին, կէրէք ալիմ վէ քեամիլ թանընմըշլա-ընը, վէ կէրէք կէնճ վէ իսթիեարլարընը էքսէրիսի տիրլէր. վէ հէմտէ քիմի ըէյ վիրէրէք, քիմի նասիհաթ վիրէրէք, քիմի չալըշարագ, վէ քիմի տախի բա-ըալար վիրէրէք. հէմ ալտանմըշլար վէ հէմտէ ալտանթմըշլար, վէ կէրչի պա-ղը զաթլար ալտանմաեըզ, ֆարդ ու ֆէհմինէ վարարագ ուեանըզ պու-լունմուշլար իսէ տէ, պիզիմ կիպի զա-զէթաճը օլմատըգլարընտան, կիզլիտէ գալմըշլար, վէ թապիաթիյէ մէյտան-տէ եալընըզ պիզ կէօրիւնմիւշիւզթիւր, վէ պիթթապի պու հալ ալտտանանլարընը, գիեատէսիյլէ կիւճլէրինէ կէթմիշ, վէ հիտտէթլէրինի մուճիպ օլմուշ տուր. չիւնքի թէրազինին պիր կէօզիւնտէ թէքմիլ քէնտիլէրի օլուպ, վէ տիկէր կէօզիւնտէ տախի եալընըզ պիզ պու-լունտուղումուզ հալտէ, կէթմիշ կէլմիշ տէ պու տէֆա տախի, պիզիմ սէօզիւ-միւզ չըգմըշ, վէ սյիզիմ թարաֆըմըզ ալընը պասմըշ, վէ հաթթա, սայիր կիզ-լիտէ պուլունան հէմէֆքեարլարըմըզ տախի մէյտանէ չըգմաեա պաչլամըշ-լար տըր։

Պու զէվալը ալտանան ատամլար, պիր վագթթ, քէնտուլէրտէն գիեատէ ճահիլ օլանլարը, «ատամ սէնտէ, պու գատար ատամ պիլմէեօր տա, եալընըզ պիր Մանզումէ՞ մի պիլեեօր» տէյէրէք գանտըրմագտա իսիրէր, հալ պու քի չիմտի պու սիլահլարընտան տախի մահ-ըում գալտըլար, չիւնքի, խալգ իշին-էէն, թէճրիպէլէր իլէ կէօզիւ վէ ֆիքրի աչըմըզ օլան նիչէ զաթլար, «եօ՛գ, արթըգ Ալլահ իշին սէօյլէմէլի, պու ատամընտա հագգը ինքեար օ-լունմագ, նէ սէօյլէեօր իսէ, հարֆը հարֆընա չըգբեօր. չու ատամ գանդի սէօյլէտիկինտէ հագգը չըգմաեըպ տա քիչիւք տիւշտիւ իսէ, սիզտէ, եա օնու կէօսթէրմէլի, վէ եախսա մահճուպիյ-յէթի զապուլ իտէրէք, սիւքիւթի իսթիեար էյլէմէլիսինիզ» տիմէքտէ տիրլէր։

Պու միլլիթիմիզ ագըալարը էֆէն-տիլէր, չիմտիտէ պաչգա պիր սիլահ,

ֆագաթ տահա զիեատէ չիւրիւք վէ բասլանմըշ պիր սիլահ գուլլանմագտա տբրլար, եանի շու «չէվիր գաղ եանմասըն» տարպը մէսէլինի իսթիմալ վէ իճրա էյլէմէքտէ տիրլեր, չէօյլէ քի, վագտա, եազտբգլարբմըզ հագգը վէ տօղրու իմիշ էմմա, էֆէնտիմ, էօյլէ սէրթ սուրէթտէ եազըլմազ իմիշ, լիսանըմըզ սէրթ իմիշ, հազմի միւշքիլ իմիշ, միլլէթին թէնվիրի էֆքեարընա պէօյլէ չալըշմագ օլամազ իմիշ, թաֆալը տիլի օլմալը իմիշ, միւլայիմ լիսան գուլլանըլմալը իմիշ, պու եօլտա լիսան իսթիմալիյլէ, խալգը թէնվիր ու թէրպիյէյէ գալգըշմագ, տաեագ իլէ չօճուգ թէրպիյէ իթմէքլիկէ պէնզեր իմիշ, վէ զայրիհիւմ, վէ զայրիհիւմ իմիշ»։

Էվվէլա, պու տէտիքլէրինտէ իքի պիւյիւք եալան վար տբր, պիրինճիսի չու տուր քի, պիզ ասլա սէրթ լիսան գուլլանմաեբզ, իլլա, էկէր տօղրուեու սէօյլէմէք լազըմ կէլիր իսէ, իգթիզաբնան չօգտա զիեատէ միւլայիմ լիսան իսթիմալ իթմէքտէյիզ, չիւնքի, պիզ, զարարը էօյլէ անճագ պիր եա պիր գաչ քիչի իչին օլան չարբըզլըգլարա գարշը եազմաեբզ, իլլա, իքի իւչ միլեօնտան միւրէքքէպ օլան պիր միլլէթին զարարընը մուճիպ օլմագտա պուլունան չարբըզլըգլա՛րա գարշը եազմագտաեբզ. հէր զարար վէ հէր չարբըզլըգ պիր տէյիլ տիր, հէր սիթէմ վէ թէքտիր, զարարըն վէ գապահաթն տէրէճէսի նիսպէթինտէ օլմալը տբր, մէսէլա, պիր ատամ էօլտիւրմէք ճինայէթ օլտուղու կիպի, կէրչէն պին ատամ էօլտիւրմէք տախի ճինայէթ տիր, լաքին իքիսինին ազըրլըղը պիր տէյիլ տիր. պիր ատամ ալտաթմագլը կէրչի ալտատըճրլըգ տբր, լաքին պիր միլլէթի ալտաթմագ կիպի տէյիլ, վէ իքինճիսի տախի, մէրգուման էֆէնտիլէր, լիսանըն միւլայիմ վէ եախօտ սէրթ օլմասընա ասլա էհէմմիյէթ վիրմէզլէր, միւրաալարը օ տէյիլ տիր, իլլա, տօղրու սէօյլէնիլմէսինի իսթէմէտիքլէրի իչին, հիմտէթլէնմէքտէ տիրլեր. վագտա քէնտի ճիյէրլէրինէ իշլէյէն պիր սէրթլիք վար տբր էմմա, օ տա լիսան սէրթլիկի օլմաեբզ, իլլա գապահաթլարընը եիւզլերինէ վուրուլմասը սէրթլիկի տիր. վէ հէմ տէ, պէրէքէթ վիրսին քի, իսթիմալ իթտիկմիզ լիսանը թարզը ազաճըգ թէէսիր իթմէքտէ տիր, էկէր օնտան տա միւլայիմ օլաճագ օլոա, պիւթիւն պիւթիւն «վուրտում տույմազ» իլէթինէ ուղրաեաճագլարընտա, վէ պիգայլըգ ույգուսունա եաթաճագլարընտա, զէրրէճէ չիւպհէ եօգ տուր։ Պունու իսպաթ իտէլիմ։ Պիզ օն սէքիզ սէնէտէն պէրու, ասլա սէրթ տիմէքլիկէ պիր վէսիլէ պուլամաեաճագլարը պիր լիսան իւզրէ, մէքթէ՛պ, մէքթէ՛պ, ֆուգարա՛, ֆուգարա՛, վէ ֆազիլէ՛թ, ֆազիլէ՛թ տէյի պաղըրմագտաեբզ, եալվարըպ եազարմագտա, վէ հէր տէմ տէրսլէր վէ նասիհաթլար վէ իպրէթլէր վիրմէքտէյիզ. հալ պու քի մէրգուման աղդասէր, վէ նազիք եիւրէքլի, վէ լիսանլարընը սէրթինի վէ եումշաղընը ֆարգ ու ֆէհմ իթմէքտէ օլան էֆէնտիլէրին գա՞նղիսի տույմուշ, վէ գա՞նղիսի իչիթմիշ տիր. տիմէք տիր քի, եալան տբր վէ պէհանէ տիր սէօյլէտիքլէրի։

Պաշգա պիր միսալ տահա վիրէլիմ, ֆարզ իտէլիմ քի պիզիմ լիսանըմըզ սէրթ իմիշ, մէկէրչի միլլէթիմիզտէ, լիսանը միւլայիմ օլան հիչ պիր ղաղէթա վէ հիչ պիր քիթապ եօ՛գ մու տուր, վէ կէօրի՞ւլմէմիշ մի տիր, դա՞նդիսինի օգուտմուշլար, էհէմմիեէթ վիրմիշլէր, վէ վիրտիքլէրի նասիհաթլարը իճրա էյլէմիշլէր տիր. եէկիրմի, օթուզ սէնէլէրտէն պէրու, գա՞նդի ղաղէթա վէ քիթապ, միւլայիմ լիսան իւզրէ, վէ հաթթա պաղէն տախի ֆէրեատլար իտէրէք, մէքթէ՛պ, մէքթէ՛պ, վէ ֆուգարա՛, ֆուգարա՛, վէ միլլէ՛թ վէ Հայաստա՛ն տէյի պաղէ՛ըմամըշ տբր, գա՞նդիսինին թէէսսիրի վէ սէմերէսի կէօրիւլմիւշ տիւր, էկէր պիր թանէսինի պէյէնիպ վէ իճրա իթթիքլէրինի կէօսթէրէպիլիրլէր իսէ, պիզ պին քէրրէ հազգ վիրիպ բարտօն տէրիզ, վէ քեաֆֆէյի սէօյլէտիքլէրիմիզի կէրի ալբրզ. նէ՛ գատար եալանճըլըգ վէ նէ պէհանէ տիր պու, մէկէրչի պու կիւնէ գատար, քէնտի միզաճլարընա ույդուն, վէ տօղրու վէ ֆայիտէլի օլարագ, հիչ պիր ղաղէթա վէ քիթապտա, հիչ պիր ֆիքր վէ նասիհաթ կէօրիւլմէմիշ մի տիր. պունուն հէրսի սէրթ վէ եանլըշ տբր տա, եալընըզ քէնտիլէ՞ր մի տօղրու տուրլար։

Իչթէ եիկիրմի պէշ սէնէլիք Մասիս, իչթէ օթուզ սէնէլիք Բազմավէպ, իչթէ օթուզ պէշ սէնէլիք Արշալոյս, իչթէ աղուիթքլու վէ օրհնութիւնլու, վէ պահպանիչի, Ցոյս Լոյս, Էջ Իածինտէն ըգան Արարատ վէ Երուսաղէմտէն կէլէն Սիօն, վէ իչթէ Փունջ, Հայրենիք, Մամուլ, Նորագիր, Լրագիր, վէ Իզմիր տէ չըգան Մամուլ Արեւելեան, քի պունլարընը հիչ պիրինին լիսանը Մանղումէ լիսանընտան տէյիլ տիր. հալ պու քի գա՞նդիսինին միլլէթճէ վէ ումումսուրէթտէ ֆայտէլի օլան նասիհաթը տիյնէնիլմիշ տիր, հէրքէս պիլիր քի, հիչ պիրինին. վէ հաթթա, էն զիատէ միւլայիմ լիսան իսթիմալ իտիպ, վէ էն տէ զիեատէ միւտահէնէճիլիկէ թէնէզզիւլ իտէնլէր, վէ եախօտ էօյլէ եաբմագլըգա պիր ճիհէթլէ հագգը վէ մէճպուր պուլունանլար, էն զիեատէ ֆագըր հալտէ կէչինմէքտէ տիրլեր. նասըլ քի պու սէօյլէտիկիմիզի, պիր վագթ չըգարըլըգ, վէ խայլի վագթտան պէրու թաթիլէ մէճպուր օլմուշ օլան Դիտակ նամ ղազէթանընը հալի գաթ պէ գաթ թատիգ իթմէքտէ տիր, մէկէրչի մէղքիւր ղազէթանընտա լիսանը սէրթմի իտի, մէկէրչի մլլէթիմիզէ ֆայտէլի հիչ պիր նասիհաթ վիրմէմիշ մի իտի, մէրգուման աղդասէր էֆէնտիլէրտէն, գա՞նդիսի պունու օգուտմուշ, վէ ՝եալընըզ պիր նասիհաժընը թուրթմուշ տուր։

Ա՜ճա՛յիպ, նէ՞ իմիշ, նէ՞, լիսանըմըզ սէ՞ըթ մի իմիշ, քէօր կէօզէ, բչբգ պէհանէ, եալանճը, վէ ալտատըճը, վէ պէհանճի էֆէնտիլէր, սիզ գարշընըզտա քինի՞մ զանն իտիեօրսունուզ, էօյլէ բաթբրթ ալարա բապուճ պբրագանլարտան, վէ էօյլէ «չօլօ» եուտանլարտան տէյիլիզ պիզ, պիզիմ սէօյլէտիքլէրիմիզէ մէրտ օլուպտա ճէվապ վիրմէլի, էկէր հագգսըզ իսէք ճէրհ եա թէզիպ իթմէլի. չօճու՞գ մու ալտատըեօրսունուզ, պիզ սաղ օլտուգճա, սիզին ուսթալըգլարընըզա վէ եալանլարընըզա մէյտան պըրագմաեբզ, պու տուր պիզիմ վազիֆէմիզ, պու տուր պիզիմ մագսէտիմիզ, վէ պու տուր պիզիմ չան ու իֆթիխարըմըզ վէ հաթթա էյլէնճէմիզ, պիզ սիզէ գարշը, վէ միլլէթիմիզին մէնֆաաթը իչին, Ալլահ թարաֆընտան պիր ղաղապ վէ պիր նէյմէթիզ, սիզ պիզիմ իլէ պաշա չըգամազընըզ, պունու էյի պիլինիզ։

Լիսանըմըզ սէ՛ըթ իմիշ, հա՛, հա՛, հա՛, կիւլէլի՛մ պօշարընը պօշու օլան չու լազըրտըեա։ Վէլէվ հայտէ էյլէ օլմուշ օլսուն, սիզին նէ՞ վազիֆէնիզ, պիզ սիզէ քնրականութիւն վէ եախօտ ճարտասանութիւն տէրսի վիրմէեօրուզ, Սազմոս վէ Շարական օգուտմաեօրուզ, պիզ սիզէ սահիհլիք խապէր վիրիեօրուզ, էասը մատտէյէ պաղ մալըսընըզ, սահի՞հ միտիր, եօգսա ղայրի սահիհ մի տիր, հագգը՞ մը տբր եօգսա հազգսըզ մը տբր, մէսէլէ օնտա տբր։ Սիզին սէօյլէտիքի՞զնէյէ պէնզեր պիլի՞ըմի՝սինիզ, իլճ վէ հէքիմ գըյմէթի պիլմէյէն ճահիլէրին, հէքիմին ուսթասընը վէ խաճն ֆայիտէլիսինի արամաեբզտ, եալտըզլը հապլար իլէ, թաթլը չրուպայար իսթէմէսինէ պէնզէր, էմմ, խասթալըգա պիր թէէսսիրի օլսու օլմասըն, պէյիս եօգ տուր։

Նէ՛ գատար շաշգընըզդ, պաշգալար քէնիլէրէ եալտըզլը միհիլիք հապլար է, տէվէլէր գատար վէ խաթարլը եալանլար եութտուրտուգլարը հալտէ, ալարա հիտտէթլէնմէյիպ տէ, կէմկիւմ տէրէք, պիզիմ լիսան, թապիր, վէհսթիլլահըմըզա պէհանէլէր պուլմագդա չըգըբմագտա տբրլար։

Հէմմէ, քի՞մ սէօյլէտի սիզէ քի, հէր ղազթա սիզին օյ աղա բաշա քէյֆինիզճէիսան իսթիմալինէ պօրճլու տուր տէի, հէր աղաճըն պիր մէյվէսի, վէ հր մէյվէնին պիր տաաշ, պիր ըէնկի վէպիր չէքլի վար տբր, էօյլէտէ հէր ղազթանըն պիր թարիգի, պիր լիսանը գ պիր թապիրի վար տբր, անըն տա ալա, բաշա վէ պէյ վէ էֆէնտի քէյֆի նասըլ իսթէրիսէ, էօյլէ եազար, վէ սիզ ե՞ քէյֆինիզ իսթէր իսէ օգուրսուզ, վէ իսթէմէզ իսէ օգումազսընըզ։

Ֆագաթ, պու ճիւմլէ իլէ տախի, պու խուսուստա հագգընըզ վար տբր, օնա տա ինքնար իտէմէյիզ, չէօյլէ քի, սիզ Մանղումէ օգումագլըզա վէ անամագլըզա հէմ միւգթէտիր տէյի սինիզ, հէմ ալըշմըշ տէյլսինիզ, վէ հէմ տէ՛ըգ տէյլսինիզ, սիզին մտէնիզ անըն եազտըզլարը մէպտէ գոսիտ վէ սահիհլիքլէրի հէնուզ հազմ իոէմէզ, սէնէլէ՞ր կէչմէլի տիր. Մանղումէ կիպի պիր ղազէթանը օգուեուպ անլաեապիլմէք, վէ գատը ու հայսիհէթինի թանրեապիլմէք իչին, եա պիթիւն պիթիւն տէյիշիլմէլի պաշգա ատամլար օլմալը՞ընընը, վէ եա խօտ էլլի սէնէ սօնրա օգումալը՞սընընը, չիւնքի Մանղումէ, էն ազը էլլի սէնէ էվվէլ տօղմուշ տուր, անըն գատը ու ֆիքրի, սիգոէն չօ՛գ եիւքսէք տիր, սիզ միւտահէնէ վէ եալթագլըգա ուրըմըշսընընը տբր, սիզ էսիրլիկէ վէ ճէպպարլըգա ալըշմըշսընընը տբր, պիթիւն էօրիւնիւզ էօյլէ կէշմիշ տիր, էօյլէ կէօրմիշսինիւզ տիւր, էօյլէ էզրէնմիշ սինիզ աիր. սիզ ֆալէա տիրայու վէ դաբաս գաֆալը՞սընընը, սիզին ֆիքրինիզ հէնուզ քիլիսէլէր իլէ մանասթըրլարտան էօթէկէ կէչէմէզ. սիզին իչին պուլունտուգունուզ մէմլէքէթլէրտէն պաշգա տիւնեա, տօղտուգունուզ միլլէթտէն պաշգա միլլէթ, վէ օգուտուգունուզ Այմ աւուրք վէ մէզգէպ քիթապլարընտան պաշգա քիթապ եօգ տուր. Օ՛, Մանղումէ՛ նէրէտէ, սի՛զ նէրէտէ, Մանղումէ սիզէ էօյլէ չէյլէր եազմըշ վէ սէզլէմիշ տիր քի, իքի իւչ պին սէնէլիք քիթապլարըմըզընը հիչ պիրինտէ պիլէ էսէրի օլմաեբզ, անճագ մէտէսի միլլէթլէրին, միլեօնլարճա քիթապլարը իչինտէն տախի, անճագ էն եիւքսէքլէրինտէ պուլունմագտա տբր. Եվվէթ, էհլի տիգգաթլար վէ էհլի ինսաֆլար, Մանղումէնին էն եիւքսէ՞ք, վէ էն սօն, վէ էն միւֆիտ մէպտէլէրի վազիթմիշ օլմասընը, ասլա ինքնար իտէմէզլէր. էվվէթ, քիպր ու իֆթիխար իլէ տավա վէ իտտաա իտէրէք սէօյլէրիզ, իչթէ՝ մէյտան աչըգ տբր, Մանղումէ իլէ, պիր տէ բէքաղ օլան հէմէֆքեարլըրը պիր թարաֆտա, վէ թէքմիլ մլլէթ պիր թարաֆտա, չըգարնըզ ալիդէր վէ ֆէյլասոֆլար, վէ արասընլար քեաֆֆէյի մէպտէէն վազ իտէն քիթապլարը, վէ էկէր Մանղումէ պու կիւնէ գատար եա էքսիք վէ եախօտ եանլըշ պիր մէպտէ վազ էյլէմիշ իսէ, կէօսթէրսինլեր, պիզ անինտէ հազգըրըզ գալէմիմիզի թէսլիմ իթմէկէ։ Լաքին, Մանղումէտէ պիգուսուր տէյիլ տիր, տօղրուսու օնուտտա իգրար իտէրիզ, վէ հաթթա պիր գաչ պիւյիւք գուսուրլարընտա վար տբր, եանի պիրինճիսի, նասըլ քի սէօյլէտիք, բէք էրքէն տօղմուշ տուր, սիզին կիպի ատամլար գէմանընտա տօղմուշ տուր, կիթտիքճէ իխթիեարլաեաճագ եէրտէ կէնճէնմիշ տիր, թիւրքիատա տօղմուշ տուր, էրմէնի տօղմուշ տուր, վէ էրմէնիլիքտէ էմտալի կէօրիւմէյէն պիր սէրպէսթլիք, պիր մէրալիք, վէ սեպաթ ու մէթանէթ թարիգինի թուրթմուշ տուր։

ԳԼՊՐԸՈՏԱՆ ՄԷՐԹՈՒՊ

Գըպրը՝ 7/19 օգոստ. 1878

Միւէլլիֆ,

Ղազէթալարընըզ միւթալաա օլունտուս, տա, 379ն նիւսէրոտա ճէղիրէմիզին ինկիլթէրրա տէօվլէթինէ թէրլինտէն պահսլէ, ճէզիրէյի մէզբիւր իւզէրինէ գըսսաճա պիր պէնտ տէրճ իյլէմիշսինիզ տիր։ Ճէզիրէնին սէքէնէսի 135 պինտէն 150 պին գատար հիսապ օլունմագտատը։ 20 գատարտա Հայ խանէսիյլէ, պիրտէ արազիսի չօգ մանասթըրբ՞զ վար տբր։ Մէղքիւր մանասթըրբն մուաթթալ պիր հալտէ գալմասը սէպէպինէ կէլինճէ, պաշլըճա սէպէպ Բաթրիքխանէտիր. չիւնքի էօթէտէն պէրու ճէզիրէմիզ Ս. Երուսաղէմ թէպահյէթինտէ օլուպ, վէ պիր պուչուգ սէնէտէն միթէճաւիզտիրքի, միլլէթ միյանընտա վուղու պուլան գըլ ու գալ իւղէրինէ, Բաթրիքխանէ էլաթմըշտը. Ֆագաթ տէյիլի իսլահը, իլլա խարաբ նիյէթիյլէ, զիրա 18 այտան պէրու Առաջնորդու աղլ իտիպ, եէրինէ պիր տիրայէթլի Առաջնորդ կէնտէրմէտիքտէն պաշգա, չու գըլ ու գալըն սէպպինի անլամագ իչին, լայըգլը վէ տիրայէթլու պիր միւֆէթթիշ տախի կէօնտէրմէյիպ, իլլա իյթիմաս իլէ, զաթէն պուրատա նէֆսանյէթտէ պուլունան պիր զաթ իլէ. տիկէր պիր զաթը կէօնտէրմիշտիր. մէճհուլիմիզ օլան իշարէրինտէն, Առաջնորդ աղլ (տիրմիշ, վէ իտարէ պուրա քահանայլարընտան պիրինէ իհտայէ օլունմուշտուր, պիր լաեըգլը Առաջնորդուն եախօտ տիրայէթլի պիր միւֆէթթիշին (քի էհլիյէթի միւսլիմանան Պոեաճեան Յովհաննէս էֆ. իսթէնիլմիշ իտի) իզամը միմքին օլմաբզը ճայի թէէսսիֆտիւր։

Իչթէ էսպապը մէղքիւրէյէ մէպնի տիրքի, 18 այտան պէրու իտարէնին լայըգսըզլըզը միւնասէպէթիյլէ, պէօյլէ միւնպիթ արազիսի օլան պիր մանասթըրբն մահսուլու, պու կիւն քըտմէթինտէ պուլունանլարբն թէայեիշինէ պիլէ քիֆայէթ իթմէտիքտէն մաատա, զանն իտէրիմ քի, 5–10 պին պուրուշտա մէտեուն գայմագտա, վէ կէթտիքճէ խարապլյէթէ եիւզ թուրթմագտա տբր։

Խուսուսը մէղքիւր ուղուն պիր մէսէլէ էսէտէ, մահզա էֆքեարըմըզ չու պապտէ պիր թաճիղլիք վիրմէք օլմայբզ, իլլա արազիսի միւնպիթ օլան պիր մանասթըրբն սէպէպի խարապլյէթինին, պաշլըճա Բաթրիքխանէ օլտուգունու անպաթմաքտբր, էկէր վազթընըզն միւսաատէսի օլուր իսէ, միւթալաանընըզն տուրի, բէյի ալինիզէ մէնութ տուր էֆէնտիմ.

. . .

Վագտա չու պէհան օլունան հալ չանանը թէէսսիֆտիր, ասլին, սրթըզ մէմնուն օլմալը յէղքի, Բաթրիք-

խանէ, «արնաչար չիմտի օրաւորը տիւ-չիւնմէ քլիկէ մէճպուր օլտուղունտան, եարբնքի կեան Հիւնքեար պէյլենտի-եան արժ. Տէր Յովհաննէս Հայր, մա-հէլի մէղպուրա կիտէճէքտիր։

ՏԻՆԷՐ

Միւէլլիֆ,

Իտարէյի հիւքիւմէթի թէպրիք զբմնքնտա, 29 յուլիս թարիխիյլէ, վալիմիզ էսալէթլու Վօլսէյ հազրէթ-լէրինէ, միլլէթիմիզ միւթէպէրանքյլա պիրլիքտէ կիտիւմիշ, վէ չու զեյրտէքի թէպրիքնամէ միւշարիլէյհէն հուզու-ռունտա գրաաթ օլունմուշ տուր։

Մէղքիւր թէպրիքնամէյի, պուրատա պուլունան Յարութիւն էֆէնտի Մոմ-ճեան գալէմէ ալմըշ, վէ գրաաթ իլէմիշ տիր։ Սուրէթի թէպրիքնամէ ինկիլիզ-ճէ օլտուղու հալտէ, լէֆֆէն թարա-ֆընընզա կէօնտէրիլմիշ տիր, իմտի հէր նէ գատար զահմէթ իսէ տէ, թէրճէ-մէսինին պէեանրնա հիմմէթինմզ միւս-թէրճա տբը։ Մէղքիւր թէպրիքնամէ-յի, վալիի միւշարիլէյհ, քէմալի մէմ-նունիյյէթլէ տիյնէտիքտէն սոնրա ալ-մըշ, վէ ճէվապ օլարաղ տախի, չու աթիտէքի նութգու սէօյլէմիշ տիր։

Մէղքիւր թէպրիքնամէնին թագ-տիմինէ կիտէն զէվաթ, Տէր Պեարոս քահանայիլէ աճիզլերի, վէ Սերովբէ Պուտաղյան վէ Մէլիքճան Մէլիքեան օլուպ, վէ հաթթա, Իսթանպօլտան Սարրաֆ՝ան Ալէքսան էֆէնտի տախի, օրատա հազրը պուլունմուշ տուր։ Վալիի միւշարիլէյհ թարաֆընտան կէօ-րիլէն իլթիֆաթ, ազզուսու պիւ-թիւն միլլէթիմիզէ պիր չէրէֆ ատտ օլունսա սէզա տբը։

Պիր գաչ բօսթա տբը միլլէթիմիզ-տէն պիր չօդ զէվաթ, ճէղիրէմիզտէ թէշքիլ օլունան իտարէտէ մէէմուրիյ-յէթ արմագ իզրէ, պուրատա կէլմէք-տէ տիրլեր, վէ թէքմիլ Ինկիլիզճէ վէ Թիւրքճէ, վէ բումճա օգուտուպ եաղ մագ պիլէնլեր, պիրեր մէէմուրիյյէթ պուրմագտա տբրլար։

Ճէղիրէմիզ պիր մահման պէրու պիւթիւն պիւթիւն պաշգա պիր հէյ-եէթ քէսգինթմէքտէ տիր, կէրչի պիր չօգինճրաաթ վար իսէ տէ, չիմտիլիք տա-հա քեամիլէն անպաշրլամատըզնտան, ումաբըմ քի էլէրուտէ մալիումաթ վի-բիլիր։

Հէր եէրին թէրազդբսընա բէհպէր օլան մաթպուաթըն չէրէֆինէ, պուն-տան պէօյլէ պիզիմ տախի նայիլ օա-ճաղբմբզը իտիա իթմէքտէյիզ, չէյ-լէ քի, մէմուաթա նէպտրէն, չղտան պէրու, Մաթպուաթը Օսմանէյլէտ խըտմէթի իթմիշ օրն Յարաֆեան Ա-լէքսան էֆէնտինին, պուրատա, Ղա-յրլիք նամբնտա պիր պաղէթա չբգա-րտաճաղը, պատի մէմուունէյյէթիմիզ օլաճագ տբը։

* * *

Լէֆգօչա (Դբպրբ)
7 օգոստ. 1878

ՍՈՒԼԷՅՄԱՆ ԹԷՊՐԻՔՆԱՄԷ

«Ղիզ սահիպ իլլ իմզա, Լէֆգօչա Երմէնիլէրի թարաֆընտան պլ վէ-քեալէ, զաթը ասքյանէլէրինին ճէղի-րէմիզէ թէշրիֆլէրինին թէպրիք իմ-մէքլէ քէսգի չերէֆ ու ֆախր էյլե-մէքտէ օլտուղումուզուն պէեանիյլէ պէրապէր, պի ինայէթի Հիքմէթուլ-լահ, կէրէք ճէղիրէմիզին վէ կէրէք էհալիմիզին, Ինկիլթերրա տէվլէթի կիպի ատիլ ու դուարէթլու պիր տէվ-լէթին թահզը հիմայէսինէ վաղ օլուն-մասընտան տօլայը տախի, քէնտիմիզի պէքթիեար ատտ իտէրիզ։ Վէ քէ-մալի էմնիյէթ իլզրէ իթիգատ իթ-մէքտէյիզ քի, հէմիշէ էն պիւյիւք արզուլէրիմիզի պիր մագսատ օլմագ-տա օլան մէտէնիյյէթ, թիճրէթ վէ զիրատաթ, պունտան պէօյլէ էք պիւ-յիւք ատբմլար ալտրաղ, էր թա-բազգը վէ թէզատտիւմ սէրէօսթէ-րէճէքտիր։ Իմտի պունուն իչ, չիմ-տիտէն թէշէքքիւրի ազիմի խգտիմէ միւսարաաթ իյլէտիկիմիզ։ Ինկիլ-թէրրա տէվլէթլինին տախի ռայիմա սուլհ ուրէֆահը հալ իզրէ վէմէսուտ օրմասընը, վէ պինապէրին հէրիր թէ-շէպպիւսաթընտա մուվաֆֆգըյէթ պուլմասընը Ալլահտան թէմէնի իթ-մէքլիկի քէնտիմիզճէ պիր ֆազ ատտ իթտիկիմիզ միսիլու, պատէղն, քէն-տիլէրինէ, քէնտի գրալիչամըզնէսմիյէ իթմէքլիք չերէֆիյլէ քէսպիյուրուր իյլէյէճէկիմիզ հաշմէթլու Ինկիլթէրրա գրալիչասը հազրէթլէրինէ ուլուն էօ-միւրլեր իհսան պույրուլմասընըռախի, ճէնապը Հազրտան նիեազ իտրիզ։

Վալի թարաֆընտան վէրիլ
ճէվապ.

«Կէրէք մաթպուը մուֆախամբմ օլան գրալիչա հազրընտա գուհուրա կէլէն տուալէրտէն, վէ կէրէքքէնտի հազրըմտա իպրազ իյլէտիկինի հիւր-մէթ ու իհթիրամտէն տօլաեր, թէ-շէքքիւրի ազիմիմի պէեան իտրիմ։

«Ինկիլթէրրա հիւքիւմէթի քէն-տի թահթը իտարէ վէ հիմայսինտէ պուլունան էհալի վէ մէմալիքի սէա-տէթի հալ վէ թէզատտիւմիւ զըմ-նընտա, հիչ պիր սայու հիմմէթի տի-րիզ իթմէմէքտէ օլտուղունտան, պու ճէղիրէնին տախի աղ վագրթտան, ա-նի նիյմէթլէրէ նայիլ օլաճաղընը, զվ-նատէսկյլէ իւմիտ իտէրիմ։

«Ճէղիրէնիզ խալգբյա հէնուզ միւ-նասէպաթըմըզ պուլունմատըզընտան, հագդլարընտա լաղըմ կէլէն մալիումա-թըմըզ տախի բէգգալիլ տիր. լաքին մ ենասէպաթը քեամիլէմիզ բէյտա օլտուղտան սոնրա, պիրիպիրիմիզի լաերգբյա թանբերպ, վէ հիւսնի հալ-լերինէ չալըշաճաղըմբզտա շիւբհէ ճա-յիզ տէյիլ տիր։»

ԱԶԳԱՅԻՆ

Միլլէթիմիզ տիւնքի կիւն պէյիւք պիր զայպ տահա իթմիշ տիր, չէօյլէ քի, իրմի բազամ վէ ճօղրաֆիա տէրսինտէ քեսպի չէօհրէթ իթմիշ օլուպ, վէ միլ-լէթիմիզտէ էն իլերուտէ պուլունան-լարտան պիրի օլան, վէ խայրիճէ միլ-լէթճէ խրտէթլերտէ պուլունտուղու կիպի, հալեատա Երեսփոխան պուլու-նան Ամմոն էֆէնտի Միքայէլեան, պիր էնմէ իլլէթինէ տիւշար օլարաղ, սէ-քիզ կիւն սոնրա, եանի տիւնքի կիւն 52 եաշընտա օլտուղու հալտէ, ազմի տաբրի պաղտ էյլէմիշ, վէ քեամֆիլէյի քէնտույի վէ էսէրլերինին թանբեանլա-ըն էսէֆի ազիմլերինի մուճիպ օլ-մուշ տուր։

Միւթէվէֆանընն ճէնազէ զիյնէթի-նին պու կիւն սաաթ սէքիզ պուլուգ-տա, Խասքէյ քիլիսէսինտէ լեբա զբ-լընաճաղը, մա մաթէմ թաղէր ալընմ-շ տբը, վէ հիչ շիւբհէմիզ եօղ տուրբի բէք չօղ ճէշմահաթ հազբը պուլու-նաճաղ տբը։

—

Կ. Պոլիս, 14 օգոստոս, 1878

. . . Խմբագիր,

Զեմ կարծեր որ պանք հրատարակել ներկայ յօդուածս, որ Հայոց օրուան խնդ-բոյն կը պատկանի, և որ առաւել եւս կը յուսաքանչ Հասարակաց կարծիքը, զոր տակաւին նախապաշարել կուզեն ոմանք։

Հրապարակին մէջ «Հայոց խնդիր» մը կը յուզուի. սակայն ատոր անունը կայ, ինքը չկայ, սպաննեցի՛ն զայդ խնդիրը, և սակայն կուզեն մեզ խաբել թէ, «Հայոց խնդիրը մեռեալ չէ, այլ դեռ ողջ է, և տակաւին յոյսեր կը տածէ առողջանալու։»

Ասա՛ ես այդ խօսքերը, և խաբէութեանց վրայ խարէութիւն մ՚ալ կուզեն բարդել։

Գօնկրէն իր նիստերը կաւարտէ ու կը ցրուի, վէճի նիւթ եղող խնդիրները կը լուծուին, Հայոց խնդիրն ալ որ այդ խնդրոց կարգն անցած էր, իր լուծումը կըստանայ, թէեւ Հայոց ազգին աննպաստ կերպով, և սակայն տակաւին կը յանդգնին զազգը խափել ըսելով, «Հայոց խնդիրը դեռ աւարտած չէ»։

Հասարակաց կարծիքը հրապարակաւ և՝ մանաւորի խանգարող անճանց այսչափ պատասխանելէ ետեւ, հարկ անհրաժեշտ կը համարիմք նաև Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր այս մասին ուղղեցած թիւր կարծիքն ալ ուղղել խնդրահարաբ, աներկայ ըլլալով որ ներողամիտ կըլլայ Նորին բարձր Սրբազնութիւնը. սակայն նախ հարկ է որ իր խօսքերը մէջ բերենք հոս, զորս արտասանեց Ազգային ժողովոյ վերջընթեր նիստին, և որք արձանագրեալ են տետեղագրութեան մէջ (Տես նիստ Ե.)։

«Եւ սակայն ո՞ւր է կորուստը . . . . ո՞ւր է դժբաղդութիւնը, ո՞ւր է յուսահատութիւն։ Վասն զի այդ դաշնադրութեամբ հաստատեցան զազգերն Հայերը, ա՞յդ է դժբաղդութիւնը . . . Պատրաստուի՛նք մեր ապագային։ Նախ չկենանք հոս, Հայաստան երթանք, Հայաստան ղրկենք ինչ որ ունինք ազգին մէջ. . . ոչ ես հաստատուիլ՝ ոչ ես կենաց և ընչից և պատուոյ առեւանգութիւն . . . .»։

Ամենայն ակնածանաբ համարձակութիւն կառնենք ըսել թէ, կը սխալի Նորին Բ Սրբազնութիւնը հաւատալով և հաւատացնել ուզելով մեզ, թէ Հայաստանի մէջ չկայ այլ եւս հարստահարութիւն, կենաց՝ ընչից և պատուոյ առեւանգութիւն, և թէ Հայաստանի վիճակը այլ եւս բարւոքած է։

Հայաստանի վիճակը ինչ որ էր, նոյնն է տակաւին, թէ փոխուած. թէ Հայոց վիճակին բարւոքում պիտի կարենա՞ ըլլալ, թէ ո՛չ. և թէ Հայոց խնդիրը առայժմ աւարտա՞ծ է, թէ ո՛չ. որպէս զի զասոնք գիտնան Հայոց Ազգն ու Հայոց Էրէոփոխանները, բաւական է Հայոց Երեսփոխան մեծ. կարապետ էֆէնտի Իւթիւճեանի խօսքերը մէջ բերել բուն իր բառերովը, որք կը հերքեն նաև Ս. Պատրիարքին գվերոգրեալ խօսքերը.

Ահաւասիկ Իւթիւճեան էֆի. խօսքերը։

«Պաշնադիր տէրութիւնք այս ամեն հոգածութիւնները Եւրոպական Թուրքիոյ Նկատմամբ ձեռք առած են, իսկ Ասիական Թիւրքիա գրեթէ էքսոյ Բոլոր-ծ է և թէպէտ բարեկարգութիւններ սահմանուած են Հայոց բնակեալ երկիրներուն համար, այսու ամենայնիւ Ցարձնական հարմարութեան միջոցներ և այսպիսի յանձնախումբեր սահմանուած չեն։ Անգլիա յունիս էֆի պայմանագրութեամբ փոքր Ասիոյ բարեկարգման գործը իր վրայ առած էր, և անոր գործադրութեան անհամբեր կերպիւ կ՚սպասուէր։ Այս նկատմամբ Անգլիական խորհրդարանին վիճաբանութիւնները մեծագոյն մասամբ ճառատանքէ զատ դրական արդիւնք չեն ցուցներ։ Պ. Ֆոսէթ անուն անձ մը կելնէ կը հարցնէ թէ Անկլո-Թուրքական պայմանագրութեան գործադրութեանը համար ինչ երաշխաւորութիւն կայ, թէ ինչ են փոքր Ասիոյ մէջ գործադրելի բարենորոգումները։ Պ. Ֆոսէթ Անգլիոյ կապոյտ սենատակին երկրորդ թիւն, որ 1877 ին հրատարակուած էր, հատուած մը յիշեց որ այսպէս կըսէ, «Օսմանեան կառավարութեան պատմութիւնն 1856 ին Փարիզի դաշնադրութեամբ Եւրոպական ներդաշնակութեան մէջ ընդունուելէ 'ի վեր կը հաստատէ թէ Դուռը չհրնար թիւրք պաշտօնատարաց միջոցաւ դաւառաց մէջ բարենորոգմանց գործադրութեանը երաշխաւորել, քանզի այս պաշտօնատարք բարենորոգումները չուզելով կընդունին, և անոնց գործադրութեան անհոգ կը դառնուին անպատիժ կերպիւ։» . . . . . .

Ելումէն նախարար սըր Նորթքոթ պատասխանեց վերոյիշեալ Պ. Ֆոսէթի թէ՝ «Թուրքիոյ մէջ Գերմանիոյ կամ Գաղղիոյ նման կառավարութիւն հաստատել առայժմ անկարելի է, թէ այսու ամենայնիւ ելեւմտական, դատաստանական և ոստիկանութեան դրութեանց մէջ բարենորոգումներ պէտք են, որոց համար մանաւոր առաջարկութիւններ պիտի ըլլան։» Այս խոստումը լսողները թերեւս յուսան թէ ահա գործի պիտի սկսուի, ը-այց ո՛չ, այս առաջարկութիւններն ևս 1856 էն ի վեր եղած այնչափ առաջարկութիւններէն պարբերբ չեն երբ։ Թայմզ լրագրին կ. Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պ. Լէյյարտ առաջարկութիւններ ներկայացուցեր է, բայց Բ. Դուռը չէ ընդուներ զանոնք, առարկելով թէ յունիս էֆի պայմանագրութեամբ իւր անկախութիւնը թողած չէ, ասոր վրայ Լէյյարտ իւր առաջարկութեանց վրայ չէ պնդեր, և թողեր է որ դարձեալ Բ. Դուռն ինք գործադրէ պէտք եղած բարենորոգումներն Ասիական գաւառաց մէջ։

Ահաւասիկ այսչափ շրջաններէ և պատոյներէ ետև կը դառնանք դարձեալ հոս՝ բ՚ էրոռ-էֆէնտ, առանց տակաւին մոռ՚ռա-ջ երթալու։» (Մասիս թիւ 2162 օգոստոս 12)

Անկեղծութեամբ կըսենք թէ մեծ կարեւորութիւն ու արժէք ունին իւթիւճեան էֆէնտիի վերոգրեալ այս խօսքերը, զորս ճշմարտասիրութեամբ և անվեհերութեամբ յայտնած է ճիշդ այս պահուն, յորում Պատրիարքական վերոգրեալ հրապուրիչ խօսքերը մէկ կողմէն, և Նորին Սրբազնութեան գործիք եղող ոմանց խօսքերը միւս կողմէն, կը գտնէին տակաւին պարզամիտ և բարեմիտ անձինք, որք կը սիրէին հաւատ ընծայել թէ Հայոց խնդիրը արդէն բաւական դոհացուցիչ լուծում ստացած է, և թէ տակաւին գործը աւարտած չըլլալով, Ս. Պատրիարքին շնորհիւն աւելի դոհացուցիչ վախճան պիտի ունենայ։

Իւթիւճեան էֆէնտիի վերոգրեալ խօսքերը ազգու պատասխան մ՚է միանգամայն անոնց, որք կը կարծէին թէ, այս միջոցիս Հայկական խնդրոյն խարէութեան խնդիր յարուցանելը տարաժամ է, և ըլլալիք բարեաց վնասակար։ Ցուսամք թէ այդ կամ ծիրն ունեցող անձինքն ալ կը համոզուին թէ այդ խնդիրը յուզել տարաժամ չէ, և պէտք է ժա՛մ առաջ լուծել՝ խարէբաներուն դիմակը վար առնելու համար. որպէս զի գոնէ այդ ազգու բողբ մ՚եղած ըլլայ Ազգին կողմանէ Եւրոպիոյ առջեւ, հաստատելու համար թէ Հայոց իրաւունքը զոհ գնաց խարէութեանց, դաւադրութեանց և մատնութեանց։

Այդ կրնայ ըլլալ առայժմ Ազգին առաջին ընելիքը։

ՀՐԱՆՏ

ԻԼԱՆԱԹ

ՏՕԳԹԷՑՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

Լէֆէնտիի միւմթիլէյհ պիր գաչ սէնէլէր վիէննատա խասսէթէն քէհ-հալբդ, եանի կէօղ հէքիմիկի թահ-սիլ իթտիքտէն սոնրա, պու տէֆա Իսթանպօլա ավէտթ իլէ, հաֆթատա իչ կիւն, եանի բազար իրթէսի, վէ չարշէնպիհ վէ ճումաա իրթէսի կիւն-լերի, սաաթ եէտի պուչուգտան օն պուչուգա գատար, Պաղչէ գաբուտա թրամվոյ ճատտէսինտէ վագը, 18 նումէրօ իլէ միւրազգամ օլան Մէրա-մէթճեան էֆէնտի էճզախանէսինտէ, քէնտույէ միւրաճաաթ իտէն զաթլա-րը գապալ իտէճէք տիր։

Բայիթ ախթըմբզտա կէօղ իլլէթլերի թէտավիսինէ միւթահ չօղլար պուլու-նուպ, վէ պէօյլէ պիր տօգթէօր էֆէն-տիեէ իսէ իհթիեաճը չէտիտ պուլուն-տուղունտան, հիչ չիւպհէ եօգ տուր քի, էհլիեէթ ու հապագաթընը կէօ-էրէք չիֆարէզիր օլանլար, հատէն-զիեատէ մէճմուն վէ մէսրուր օլաճագ-լար տբը։

—

Ռուսիա օրատուսու թարաֆընտան ֆիրուխթի աքտէմճէ զաղէթալար վա-սբթասը իլէ իլան օլունմուշ օլան պարկերլերին, իշպու ադօսթօսուն օն պէ-չինճի կիւնիւնտէն պէտ իլէ, թէքիր-տաղը վէ Էրէկլի իսկէլլերինտէ միւ-զայիտէլերինէ միւպաշիրէթ օլունա-ճաղը իլան օլունուր։

ՍԱՀԻԿ ՂԱԶԷԹԱ
ԽՄԲԱԳԻՑ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ